

מה נעשה בישיבת הצוות:

היוועצות, ניתוח שיעור מצולם או תכנון?

אתגרים והזדמנויות לחקירה משותפת של הפרקטיקה בפעילויות אלה

מרים בביצ'נקו¹, קריסטה אסטרן², אדם לפסטיין³ ונגה קנולר⁴

איך ניתחנו את מאפייני השיח בפעילויות שבישיבות הצוות?

חילקנו את השיחות בישיבות הצוות ליחידות בנות דקה. בכל יחידה בחנו עד כמה השיח מעודד חקירה משותפת של הפרקטיקה, על פני שלושה ממדים:

1 הממד החקרני

האם המורות שאלו שאלות, הביעו אי הסכמה, והתייחסו לרעיונות קודמים שהציעו עמיתותיהן?

2 ממד ההשתתפות

כמה מורות השתתפו בשיח?

3 ממד התוכן

- < פעולות של מורות - האם השיח מתמקד במה שהמורות עשו או יכולות לעשות ביחס לנושא הנדון?
- < נקודת המבט של תלמידים - האם המורות דנות בנקודת המבט של התלמידים (רצונותיהם, רגשותיהם וכד') מעבר לתיאור ההתנהגות שלהם?
- < תוכן - האם המורות התייחסו לתחום הלימודים שבמסגרתו עלתה הבעיה ולדרכי ההוראה והלמידה היחודיים לו?

יחידות שלא הייתה בהן התייחסות לאף אחד משלושת משתני התוכן הוגדרו כיחידות שעוסקות בשיח לא-פדגוגי. בדרך כלל יחידות אלה התמקדו בניהול ישיבת הצוות, במשפחות התלמידים, בלוגיקיטיקה, בהנהלה ובאנשי צוות אחרים.

אחת ההחלטות המרכזיות של מורה מובילה בתכנון ישיבות הצוות היא הבחירה בפעילו(י)ות שיתקיימו בישיבה: האם להשתמש בצילום וידאו כייצוג בישיבה? אולי לבקש מאחת המורות להביא מקרה להיוועצות? או לנתח ביחד עבודות של תלמידים? האם כדאי דווקא לתכנן ביחד שיעור? כל סוג של פעילות עשויה ליצור הזדמנויות ללמידה, אך גם אתגרים.

מטרת המחקר

במחקר השונו באופן שיטתי את אופי השיח במסגרת פעילויות שונות, על מנת להבין טוב יותר מה ההזדמנויות והאתגרים ללמידה משותפת בכל פעילות.

מהיכן הנתונים?

איך בחרנו את סוגי הפעילויות למחקר?

בחרנו להתמקד בפעילויות שבהן נעשה השימוש הנרחב ביותר ע"י מורות מובילות במהלך השקפה במחוזות דרום ומרכז. מיפינו את סוגי הפעילויות ב-215 ישיבות צוות מוקלטות, שנאספו מ-60 צוותים שונים. מכלל הפעילויות שמטרתן לעורר שיח פדגוגי, זיהינו שלוש פעילויות נפוצות בישיבות צוות:

< היוועצות - אחת המורות שבצוות מכינה מראש תיאור מפורט של בעיה שמעסיקה אותה בהקשר של הוראה ולמידה. היא משתפת את המורות בבעיה והן מנתחות אותה יחד ומציעות לה פתרונות.

< ניתוח שיעור מצולם - המורות מנתחות ביחד קטע מצולם משיעור של אחת המורות. הן דנות בבעיה הוראה שבאה לידי ביטוי בקטע המצולם ומציעות לה פתרונות.

< תכנון של פעילות פדגוגית - מורות מתכננות ביחד פעילויות שונות הקשורות בהוראה, כגון "יום מדעים", מבחן, פעילויות הערכה וכד'.

במסגרת המחקר ניתחנו 20 ישיבות צוות סביב שיעור מצולם, 20 היוועצויות, ו-14 שיחות תכנון פדגוגי.

[1] חוקרת למידת מורים במעבדה לחקר למידה בסביבות בלתי פורמליות באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

[2] חוקרת למידה באינטראקציה בבית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית בירושלים.

[3] חוקר שיח ויחסי גומלין בכיתות ובצוותי מורים במחלקה לחינוך באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

[4] מתוכנת מחקר ומעצבת פדגוגיה במעבדה לחקר הפדגוגיה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

השוואה בין הפעילויות העלתה כי מורות נוטות יותר לחקור את הרעיונות האחת של השנייה כשהן מתכננות ביחד: הן נוטות לשאול יותר שאלות עובדתיות ולהביע אי-הסכמה בפעילויות תכנון מאשר בפעילויות אחרות.

הממד החקרני

תכנון	ניתוח שיעור מצולם	היוועצות	פעולות חקרניות
50%	33%	42%	שאלת שאלות/בקשת מידע
34%	35%	36%	בקשה לשיתוף ברעיונות או חשיבה
52%	35%	35%	הבעת אי-הסכמה
13%	12%	18%	חיבור לרעיונות קודמים
38%	29%	32%	ממוצע משתני החקרנות

הנתונים המוקפים בעיגול מעידים על הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שלוש הפעילויות.

השוואה בין הפעילויות העלתה כי בהיוועצויות יש נטייה רבה יותר לשיח לא פדגוגי ולהתייחסות מועטה לפעולות של מורות ולתחום הלימודים ביחס לפעילויות האחרות.

ממד התוכן

תכנון	ניתוח שיעור מצולם	היוועצות	תכני השיח
22%	20%	33%	שיח לא פדגוגי
66%	59%	47%	פעולות של מורות
34%	49%	42%	נקודת מבט של תלמידים
37%	51%	26%	תחום התוכן הדיסציפלינארי

הנתונים המוקפים בעיגול מעידים על הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שלוש הפעילויות.

בהתייחס לממד ההשתתפות, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין הפעילויות.

ממד ההשתתפות

הזדמנות לחקור ביחד במסגרת תכנון משותף

המחקר מצביע על הפוטנציאל הטמון בפעילויות תכנון משותף כבסיס לחקירת ההבדלים בתפיסות ובעמדות פדגוגיות של מורות המשתתפות בשית. נראה כי במסגרת פעילויות תכנון, מורות מרגישות בנוח או מרגישות מחויבות לאתגר באופן מפורש את הרעיונות האחת של השנייה. אי ההסכמה הזו מייצרת, באופן פוטנציאלי, הזדמנות לחקור יותר לעומק את ההבדלים בין הרעיונות הפדגוגיים של המשתתפות בשית.

בהיוועצויות יש נטייה להימנע מדיון על פעולות של מורות

למרות שמורות מובילות רבות מעדיפות את פעילות ההיוועצות על פני פעילויות אחרות, ממצאי המחקר מראים כי בהשוואה לפעילויות אחרות, תוכן השיחות הללו ממוקד פחות בפעולות המורה - שנעשו או שבדאי שייעשו כדי לפתור את הבעיה. חלקים משמעותיים מהתכנים הנדונים בהיוועצויות אינם פדגוגיים (לדוגמא, עיסוק בלוגיסטיקה). בשיחות אלה המורות מייחסות את הבעיות שעולות בדיון לגורמים שהם מעבר ליכולת ההשפעה של המורה - המערכת, הורי התלמידים וכו', מה שעשוי לפגוע בחקרנות השיח ובלמידה המשותפת של המורות.

בניתוח שיעור מצולם מורות מתמקדות בסוגיות בהוראת תחום הלימודים, אך לא מתמקדות בנקודת המבט של התלמידים, כפי שהיה ניתן לצפות

היתרון המרכזי של פעילות ניתוח שיעור מצולם הוא בכך שהיא ממקדת את השיח בסוגיות של הוראת תוכן ספציפי. באופן מפתיע, למרות שהשיעור המצולם מאפשר להתמקד באופן שבו התלמידים מבינים וחווים את המתרחש בביתה, לא נמצאה התייחסות תדירה יותר (באופן מובהק) לנקודות המבט של תלמידים בפעילות מסוג זה, בהשוואה לפעילויות האחרות. כמו כן, כשהמורות ניתחו שיעור מצולם הן נטו להימנע מחקירת רעיונותיהן של עמיתותיהן, בהשוואה לפעילויות תכנון.

למורה המובילה תפקיד מרכזי בהנחיית שיח באופן שמקדם חקירה משותפת של הפרקטיקה:

- < מודעות לאתגרים ולהזדמנויות שנוצרות בכל אחת מהפעילויות מאפשרת למורה המובילה לכוון את השיח באופן שמעצים את ההזדמנויות ומתמודד עם האתגרים.
- < במהלך פעילות תכנון כדאי לעודד עוד יותר את חשיפת העמדות המנוגדות והשיקולים מאחורי קבלת ההחלטות ולהקדיש לכך זמן.
- < במהלך היוועצות, במקרים שבהם המורות גולשות לדון בנושאים שאינם פדגוגיים מומלץ להחזיר ולמקד את הדיון בפרקטיקת ההוראה ובפעולות שהמורות יכולות לעשות בעצמן לפתרון בעיות.
- < כשמורות מנתחות במשותף שיעור מצולם חשוב לכוון את הדיון מעבר למה שהתלמידים עושים בשיעור גם לנקודת המבט שלהם ולשאל מה התלמידים חושבים? מה העמדות שלהם? מה הם רוצים להשיג בפעולה שלהם?

חקירה משותפת של הפרקטיקה

Babichenko, M. (2020). Collaborative inquiry into practice in teacher workgroup meetings. Thesis for the degree of "Doctor of Philosophy". The Hebrew University of Jerusalem.

Babichenko, M., Asterhan, C. S. C. & Lefstein, A. (resubmitted to the *Journal of Teacher Education*). Inquiry Into Practice in School-Based Teacher Team Activities: Comparing Video Analysis, Peer Consultation and Pedagogical Planning.

ממצאי המחקר המתוארים במסמך מבוססים על מאמר זה.

Nelson, T. H., Deuel, A., Slavit, D., & Kennedy, A. (2010). Leading deep conversations in collaborative inquiry groups. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 83(5), 175-179.

תכנון משותף בישיבות צוות

Eshhar-Netz, L. & Vedder-Weiss, D. (2020). Teacher Learning in Communities of Practice: The Affordances of Co-planning for Novice and Veteran Teachers' Learning. *Journal of Research in Science Teaching*,

ניתוח שיעור מצולם בישיבות צוות

Van Es, E. A., Tunney, J., Goldsmith, L. T., & Seago, N. (2014). A framework for the facilitation of teachers' analysis of video. *Journal of Teacher Education*, 65(4), 340-356.

היועצות בישיבות צוות

Babichenko, M., Asterhan, C. S. C. & Segal, A. (under revision). Associations between problem framing and teacher agency in school-based workgroup discussions of problems of practice.